

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 31. svibnja 2024.

Analiza presude

M. i M. protiv Hrvatske
zahtjev br. 10161/13

**povreda čl. 3. Konvencije – zabrana nečovječnog i ponižavajućeg postupanja
povreda čl. 8. Konvencije – pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života**

*Neprovođenje učinkovite istrage navoda o zlostavljanju i
dugotrajnost postupka o promjeni odluke o skrbništvu
uzrok povrede čl. 3. i čl. 8. Konvencije*

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od sedam sudaca donio je 3. rujna 2015. presudu kojom je utvrdio povredu postupovnog aspekta čl. 3. zbog propusta nadležnih hrvatskih tijela da provedu učinkovitu istragu navoda o zlostavljanju prve podnositeljice, dok je u odnosu na obje podnositeljice utvrdio povredu čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) zbog dugotrajnosti postupka za promjenu odluke s kojim roditeljem će dijete živjeti.

Nakon razvoda braka druge podnositeljice i oca prve podnositeljice, prva podnositeljica je povjerena ocu na čuvanje i odgoj. Drugoj podnositeljici, majci prve podnositeljice dodijeljeno je pravo na susrete i druženja. Prema navodima podnositeljica, prvu podnositeljicu je otac učestalo psihički zlostavljao te joj prijetio da će ju udariti, što je kulminiralo događajem tijekom kojeg je prvu podnositeljicu njezin otac navodno udario po licu, zgrabio za vrat i verbalno zlostavljao. Podnositeljice su sljedećeg dana navedeni događaj prijavile Policijskoj upravi Zadarskoj, prilikom čega su navele da je prva podnositeljica i prije bila izložena očevom zlostavljanju. Tijekom policijskog istraživanja navoda o zlostavljanju utvrđeno je kako je prva podnositeljica pretrpjela ozljede na području oka. Općinsko državno odvjetništvo u Zadru (dalje: ODO) je zatim protiv oca podnijelo optužni prijedlog radi kaznenog djela nanošenja tjelesne ozljede, povodom kojeg je Općinski sud u Zadru (dalje: OS u Zadru) izdao kazneni nalog kojemu je otac prigovorio. OS u Zadru je stavio izvan snage kazneni nalog i nastavio kazneni postupak. Druga podnositeljica je istodobno pokrenula izvanparnični postupak (koji je naknadno nastavljen po pravilima parničnog postupka) pred OS u Zadru kojim je zatražila da se druga podnositeljica povjeri njoj na odgoj i čuvanje. Tijekom kaznenog i parničnog postupka provedeno je nekoliko vještačenja iz kojih je proizlazilo da je prva podnositeljica traumatizirana zbog razvoda braka i sukoba između roditelja. Prva podnositeljica se počela samoozljeđivati zbog toga što su nadležne vlasti opetovano ignorirale njezinu želja da živi s majkom. U trenutku donošenja presude Europskog suda, i kazneni i parnični postupak su i dalje bili u tijeku. U kaznenom postupku, OS u Zadru je čekao dostavu uređaja za video vezu radi saslušanja prve podnositeljice, dok je u postupku za promjenu odluke o skrbništvu druga podnositeljica podnijela zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, međutim ista je odbijena i postupak je nastavljen.

Pred Europskim sudom podnositeljice su prigovorile povredi postupovnog aspekta čl. 3. i 8. Konvencije zbog odluke hrvatskih tijela da se oca prve podnositeljice tereti samo za kazneno djelo nanošenja tjelesne ozljede, a ne i za kazneno djelo zlostavljanja djeteta. Podnositeljice su prigovorile i zbog činjenice da hrvatske vlasti nisu promijenile odluku o roditeljskoj skrbi, zbog čega je prva podnositeljica nastavila stanovati s ocem te stoga nije bila zaštićena od daljnjeg nasilja.

Članak 3. Konvencije

Europski sud je ponovio da zlostavljanje mora dostići minimalnu razinu ozbiljnosti da bi bilo obuhvaćeno čl. 3. Konvencije. Ocjena minimalne razine ozbiljnosti je relativna i ovisi o svim okolnostima određenog predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, te ponekad i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve ([Costello-Roberts protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 13134/87, st. 30., 25. ožujak 1993.). Europski sud je istaknuo da je prva podnositeljica u više navrata u izjavama danim policiji, kliničkim stručnjacima i forenzičkim vještacima navela da ju je strah svog oca. Stoga je utvrdio da je prva podnositeljica, ako su opisana djela nasilja u obitelji uistinu počinjena, bila izložena postupanju koje je bilo dovoljno ozbiljno da dosegne prag ozbiljnosti predviđen čl. 3. Konvencije.

Navodeći opće principe na kojima se temelji pozitivna obaveza države da osobe pod svojom nadležnosti zaštiti od svih oblika zlostavljanja zabranjenih temeljem čl. 3. Konvencije, Europski sud je istaknuo da su žrtve nasilja u obitelji posebno ugrožene te je potrebno aktivno uključivanje države u njihovu zaštitu ([Bevacqua i S. protiv Bugarske](#), br. 71127/01, st. 65., 12. lipanj 2008.). Takve pozitivne obveze, a koje se često preklapaju, sastoje se od: 1) obveze sprječavanja zlostavljanja za koje su tijela vlasti znala ili su trebala znati ([Dorđević protiv Hrvatske](#), br. 41526/10, st. 138.-139., 24. srpanj 2012.); i 2) postupovne obveze provođenja učinkovite službene istrage kada pojedinac istakne „dokazivu tvrdnju“ u vezi zlostavljanja ([Dimitar Shopov protiv Bugarske](#), br. 17253/07, st. 47., 16. travanj 2013.).

Svjestan da su manipuliranje zajedničkom djecom i lažne optužbe za zlostavljanje djeteta uobičajena pojava u visoko-konfliktnim odnosima između razdvojenih roditelja, Europski sud je smatrao da su izneseni dokazi¹ u ovom predmetu dovoljni da učine „dokazivom“ tvrdnju o zlostavljanju prve podnositeljice, čime je stvorena pozitivna obaveza države temeljem čl. 3. Konvencije.

Europski sud je istaknuo da je ODO pokrenulo kazneni progon protiv oca zbog samo jednog kaznenog djela (zbog nanese tjelesne ozljede), umjesto da je pokrenuo postupak zbog jednog ili više kaznenih djela ili prekršaja kojim bi obuhvatio sve slučajeve zlostavljanja koje je prva podnositeljica navodno pretrpjela. Međutim, čak i ako progon oca prve podnositeljice samo zbog tjelesne ozljede nije u tom trenutku bio protivan pozitivnoj obvezi države da provede učinkovitu istragu navodnog zlostavljanja, nadležna državna tijela su odgovorna zbog prekomjernog trajanja kaznenog postupka. Pritom je Europski sud ponovio da bi se istraga smatrala „učinkovitom“ u smislu čl. 3. Konvencije, ona mora moći dovesti do utvrđenja činjenica predmeta te otkrivanja i kažnjavanja odgovornih, te mora ispuniti i uvjet pravodobnosti i razumne brzine ([W. protiv Slovenije](#), br. 24125/06, st. 64., 23. siječanj 2014.).

¹ Podnositeljice su prijavile policiji događaj od 1. veljače 2011. kada je otac udario po licu prvu podnositeljicu, te je ta tjelesna ozljeda bila medicinski dokumentirana. Obzirom na ostale navode o (uglavnom psihološkom) zlostavljanju, različiti terapeuti i forenzički vještaci su u postupku za promjenu odluke o tome s kojim roditeljem će dijete živjeti utvrdili da je prva podnositeljica traumatizirano dijete.

Slijedom toga teško je opravdati odgodu saslušanja prve podnositeljice više od godinu dana zbog toga što niti OS u Zadru niti policija nisu bili opremljeni uređajem za video vezu.

Obzirom na navedeno, Europski sud je utvrdio povredu čl. 3. Konvencije zbog toga što nadležna tijela nisu provela učinkovitu istragu navoda o zlostavljanju prve podnositeljice zahtjeva.

Članak 8. Konvencije

Europski sud je ponovio da uživanje roditelja i djeteta u uzajamnom društvu čini temeljni element „obiteljskog života“ u smislu čl. 8. Konvencije (*Gluhaković protiv Hrvatske*, br. 21188/09, st. 54., 12. travanj 2011.). U okviru prava na privatni i obiteljski život, sadržano je i pravo na osobnu autonomiju. Iako djeca nemaju potpunu autonomiju, ona i dalje imaju određena prava. Njihova autonomija se postupno povećava kako ona sazrijevaju, a ostvaruje se putem njihovog prava da budu saslušana i da se s njima razgovara. Sukladno navedenom, dijete koje je sposobno oblikovati vlastita mišljenja ima ih pravo i izraziti, a osobito u sudskim i upravnim postupcima koji utječu na njega.

U predmetu podnositeljica postupak za promjenu odluke o skrbništvu je trajao više od četiri godine. Europski sud je utvrdio da je već sam činjenica prekomjernog trajanja postupka dovoljna za utvrđenje da je tužena država propustila izvršiti svoje pozitivne obveze temeljem čl. 8. Konvencije.

Predmet prve podnositeljice je zahtijevao povećanu revnost nadležnih tijela obzirom da se ticao traumatiziranog djeteta koje je pretrpjelo veliku duševnu bol koja je dovela i do samoozljeđivanja. Europski sud je utvrdio da su hrvatski sudovi propustili prepoznati ozbiljnost i hitnost situacije, a osobito činjenicu da je prva podnositeljica život s majkom poimala kao izlaz iz nesigurne situacije, dok je postupak za promjenu odluke s kojim roditeljem će živjeti vidjela kao sredstvo za ostvarenje svog cilja. Slijedom navedenog, hrvatski sudovi nisu shvatili da je dugotrajnost tog postupka dovela do pogoršanja njezinih patnji.

Europski sud je posebno istaknuo činjenicu da prva podnositeljica u trenutku donošenja presude još uvijek nije bila saslušana, iako je bilo očigledno da je sposobna oblikovati i izraziti vlastito mišljenje. Također, prihvatio je praksu hrvatskih sudova da se u situacijama kada su roditelji podjednako sposobni preuzeti skrb o djetetu i ako je dijete, uzimajući u obzir njegovu dob i zrelost, sposobno oblikovati svoje mišljenje i izraziti ga, mora uzeti u obzir želja djeteta s kojim roditeljem bi htjelo živjeti.

Provedenim vještačenjem je utvrđeno da su roditelji prve podnositeljice bili jednako (ne)sposobni skrbiti o njoj. Isti ti vještaci su naveli snažnu želju prve podnositeljice da živi sa svojom majkom. Obzirom da su oba roditelja prve podnositeljice živjela u istom gradu, preinaka odluke o dodjeljivanju skrbništva ne bi uključivala promjenu škole ili njeno izdvajanje na neki drugi način iz uobičajenog društvenog okruženja.

Europski sud je stoga utvrdio povredu prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života u odnosu na obje podnositeljice zahtjeva, te je za utvrđene povrede čl. 3. i čl. 8. Konvencije na ime neimovinske štete prvoj podnositeljici dodijelio iznos od 19.500 EUR, dok je drugoj podnositeljici dodijelio iznos od 2.500 EUR, a na ime naknade troškova i izdataka im je dodijelio iznos od 3.600 EUR.

Izvršenje presude

Nadzor nad izvršenjem ove presude zatvoren je završnom rezolucijom Odbora ministara (OMVE) [CM/ResDH\(2020\)228](#) od 21. listopada 2020.

Pojedinačne mjere su bile usmjerene na prekid utvrđenih povreda i uklanjanje njihovih posljedica u svrhu postizanja povrata u prijašnje stanje u što većoj mjeri. Sukladno navedenom, okončani su kazneni postupak protiv oca i izvanparnični postupak za promjenu odluke o skrbništvu nad prvom podnositeljicom, koji su bili u tijeku pred OS u Zadru. Prva podnositeljica je dana u skrb drugoj podnositeljici, dok je ocu dodijeljeno pravo na susrete i druženje pod nadzorom. Otac je u kaznenom postupku proglašen krivim za nanošenje tjelesne ozljede prvoj podnositeljici te mu je naloženo plaćanje novčane kazne. Podnositeljicama je isplaćen iznos dodijeljene naknade neimovinske štete. Prva podnositeljica je 2019. godina postala punoljetna.

U odnosu na opće mjere, hrvatska Vlada je 2014. u suradnji s nevladinim organizacijama, UNICEF-om i djecom iz nekoliko škola pripremila „[Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020.](#)“, kojom su kao prioritetni određeni idući ciljevi: 1) promicanje pristupa djece pravosuđu; 2) sprječavanje svih oblika nasilja prema djeci; i 3) sudjelovanje djece i njihov utjecaj u društvu. Iste te godine hrvatska Vlada je usvojila i „[Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece](#)“, a kojim su određene obvezne radnje kojih se tužitelji trebaju pridržavati u predmetima navodnog zlostavljanja djece. Ministarstvo pravosuđa u suradnji s UNICEF-om je 2014. provelo projekt „Zaštita djece u kaznenim postupcima“ koji je, među ostalim, imao za cilj opremanje svih sudova koji vode postupke u vezi s djecom video uređajima potrebnima za pribavljanje iskaza djece koja se u tim postupcima pojavljuju kao žrtve ili svjedoci. Ministarstvo socijalne politike i mladih je u suradnji s lokalnim nevladinim organizacijama 2014. provelo projekt „Zaštita djece u sudskim postupcima razvoda braka i o roditeljskoj skrbi“ kojim se naglasila važnost saslušanja djece u postupcima dodjeljivanja skrbništva, te u sklopu kojeg su donesene smjernice za postupanje sudaca u takvim postupcima.

Novim Obiteljskim zakonom iz 2015. su postroženi procesni rokovi u postupcima za dodjeljivanje skrbništva, te je pojačana njihova kontrola. Ustavni sud je prilagodio svoju sudsku praksu kako bi osigurao da djeca budu saslušana u postupku za dodjeljivanje skrbništva. Presuda *M. i M. protiv Hrvatske* je objavljena, prevedena i distribuirana te se koristi u aktivnostima izobrazbe sudaca.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2024. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava